

Kuvat: Kari Kylkilähti, Eveliina Härkönen, @SYKE, Antonia Husberg

MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINNILLA TEHDÄÄN MAASEUTU NÄKYVÄKSI PÄÄTÖKSENTEOSSA

Maaseutuvaikutusten arvioinnilla tehdään näkyväksi maaseudun erityispiirteitä ja tarpeita. Sillä voidaan vahvistaa maakunnan sisäistä verkottumista ja vuoropuhelua sekä paikallisista voimavaroista lähtevää kehittämistä. Tämä osaltaan edistää muun muassa uusien kustannustehokkaiden palvelu- ja toimintamallien kokeiluja maaseudulla olemassa olevia resursseja hyödyntäen ja vahvistaen sekä tarpeisiin vastaten.

Suomen pinta-alasta 95 prosenttia on maaseutua ja maaseudulla asuu lähes kolmannes maamme väestöstä. Päätösten ja politiikkojen vaikutukset ovat maaseudulla usein erilaisia kuin keskuksissa johtuen pitkistä etäisyyksistä ja harvasta asutuksesta.

Erilaisten muutosten vaikutukset näkyvät usein voimakkaimmin ja nopeimmin maaseudulla. Siksi on oleellista tarkastella, miten erilaiset päätökset vaikuttavat maaseudulla asuvien ja työskentelevien ihmisten olosuhteisiin ja sujuvaan arkeen. Maaseutuvaikutusten arviointi (vastedes MVA) on työkalu erilaisissa muutosprosesseissa hyödynnettäväksi.

Pilotointi Kainuussa ja Pirkanmaalla

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakunta-uudistuksessa -hanke oli valtakunnallinen pilottihanke, joka toteutettiin maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluvaiheessa vuosina 2017 ja 2018.

MVA-prosessit toteutettiin ennakoarviointina kahdessa erilaisessa maakunnassa, Kainuussa ja Pirkanmaalla.

Maakunta- ja sote-uudistuksen tavoitteena on perustaa uudet maakunnat, uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä siirtää maakunnille uusia tehtäviä. Epävarmuus uudistuksen toteutumisesta ja aikataulusta heijastui koko hankkeen ajan maaseutuvaikutusten arviointia tehtäessä.

Hankkeen tavoitteena oli varmistaa osaltaan, että maakunta- ja sote-uudistuksessa huomioidaan muutosten vaikutukset asioihin, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen, eli maaseudun palveluihin, elinvoimaan sekä demokratiaan, niin uudistuksen valmisteluvaiheessa kuin uusien maakuntien toiminnassa. Toisena tavoitteena oli MVA-työkalun kehittäminen ja sen käyttöönoton edistäminen. Pidemmän aikavälin pyrkimyksenä on, että MVA olisi normaali käytäntö päätöksenteossa.

Pilottien MVA-prosessien toteutus

Pilottimaakuntien maaseutuvaikutusten arviointiprosessi (kuvio 1) käynnistyi maakuntaliittojen kutsuessa koolle omat asiantuntijaryhmänsä. Asiantuntijaryhmät ohjasivat arviointityötä ja osallistuivat toimenpiteiden toteutukseen ja aktivointiin.

Pilottimaakunnissa, Kainuussa ja Pirkanmaalla, toimenpiteet olivat lähes samanlaiset, mutta toteutusaikataulu ja tavat vaihtelivat. Prosessit sisälsivät muun muassa osallistavia teematilaisuuksia, viestintää asiantuntijaryhmän ja sidosryhmien välillä sekä tiedottamista maakuntien sisällä. Pilottien yhteisenä toimenpiteenä toteutettiin webropol-kysely. Koko prosessin ajan tehtiin tiivistä yhteistyötä maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijoiden kanssa. Käytetyt menetelmät on esitetty seuraavalla sivulla kuviossa 2.

Teematilaisuuksien ja MVA-kyselyn anti

Teematilaisuuksien ja työpajojen sekä sähköisen kyselyn tulosten perusteella keskeisimpiä asioita tulevan maakunnan toiminnassa maaseudun kannalta arvioitiin olevan:

1. palveluverkon rakentuminen,
2. maakunnan hankintakäytännöt,
3. digitalisaation hyödyntäminen,
4. demokratian toteutuminen,
5. tieverkoston ja teiden kunto sekä
6. rahoituksen riittäminen maakunnan em. toimintoihin.

Tulosten perusteella huomattiin, että vaikka maakunnat ovat erilaisia, ovat asukkaiden, yrittäjien ja järjestöjen tarpeet hyvin samanlaisia. Kuitenkin, alueiden eroista johtuen tarpeiden ja ongelmien ratkaisutavat voivat vaihdella.

MVA-työkalun kehittäminen

Pilottien toimenpiteissä hyödynnettiin ja edelleen kehitettiin aiemmin luotuja MVA-työkaluja ja menetelmiä. MVA-kysymyspatteristo muokattiin vastaamaan kummasakin pilotissa valittuja arviointinäkökulmia. Hankkeessa tehtiin uusi työkalu, sähköinen MVA-kysely, jossa vaikutusten arviointiin otettiin mukaan vaikutuksen suunnan ja merkityksen arviointi. Pilottien yleisötilaisuuksissa hyödynnettiin erilaisia osallistavia menetelmiä.

Lisäksi hankkeessa edistettiin osaltaan maaseutuvaikutusten arviointityökalun tuntemusta, merkitystä ja käyttöönottoa. Erityisesti pilottimaakuntien toimijat tulivat tietoisiksi maaseutunäkökulmasta sekä MVA-työkalun merkityksestä. Lisäksi pilottien MVA-prosessien kokemuksia esiteltiin useissa tilaisuuksissa eri puolilla maata.

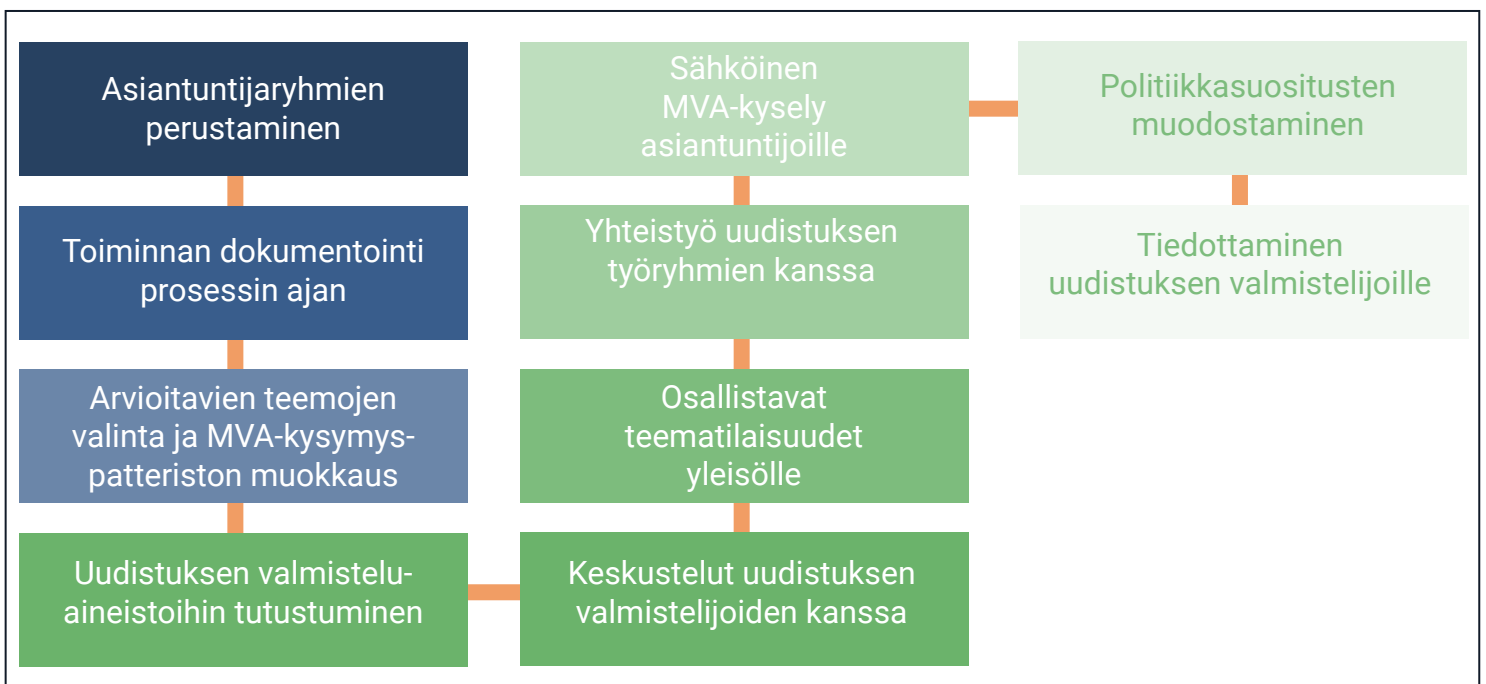
Keskeiset käsitteet:

Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA)

MVA on menetelmä, jolla voidaan arvioida erilaisten päätösvaihtoehtojen vaikutukset maaseutualueilla. Menetelmä on paikallisia toimijoita osallistava ja mahdollistaa negatiivisten vaikutusten minimointia ja positiivisten vaikutusten vahvistamista.

Maakunta- ja soteuudistus

Maakunta- ja soteuudistus on historiallisesti merkittävä hallinnon uudistus Suomessa, kun 400 organisaation tehtäviä yhdistetään 18 perustettavaan maakuntaan. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2021 alkaen.

Kuvio 1. Maaseutuvaikutusten arviointi -prosessi maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä pilottimaakunnissa.

Politiikkasuositukset

Lopputuotoksena molemmissa piloteissa koottiin maakunnalliset politiikkasuositukset sekä maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun että käytettäväksi myöhemmin uusien maakuntien toiminnassa.

Maakunnalliset politiikkasuositukset nostavat esille ne asiat ja haasteet, jotka erityisesti tulisi huomioida ja käsitellä muutosprosessin eri vaiheissa. Pilottialueiden kokemusten, maakunnallisten politiikkasuositusten ja hankkeen tavoitteiden pohjalta laadittiin ehdotus valtakunnallisiksi politiikkasuosituksiksi.

Valtakunnalliset politiikkasuositukset keskittyvät maaseutuvaikutusten arviointi -menetelmän käyttöönoton edistämiseen tulevissa maakunnissa. Valtakunnalliset politiikkasuositukset kiteytyivät seitsemään kohtaan.

MVA osana strategiatyötä

Pilottimaakunnissa maaseutunäkökulma on otettu mukaan maakuntauudistukseen liittyvään strategiatyöhön piloteissa kehitettyä MVA-mallia hyödyntäen.

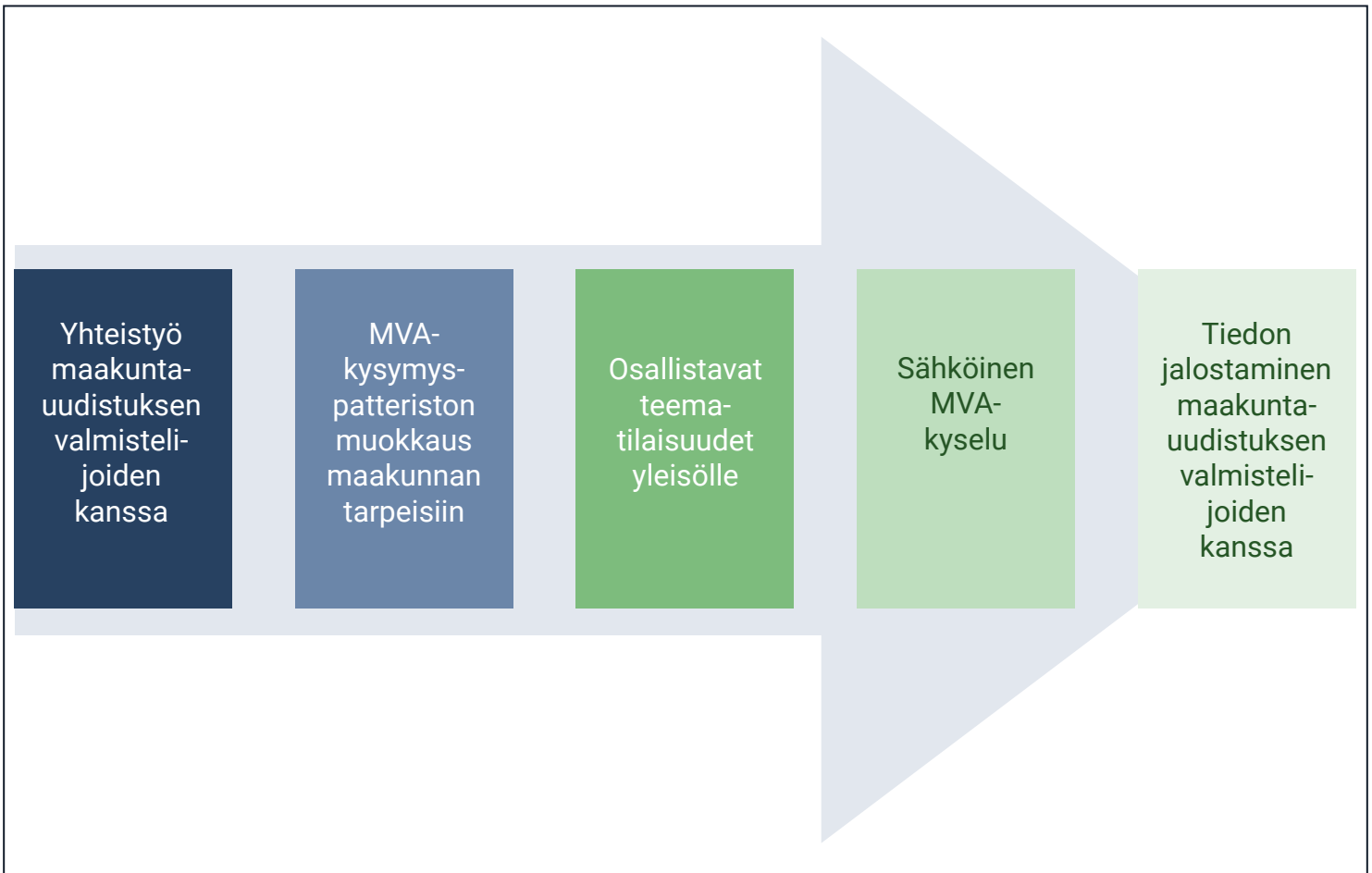
Myös pilottimaakuntien strategiatyöhön liittyvän palvelulupauksen laadinnassa tullaan soveltamaan MVA-menetelmiä.

Maaseudun huomioiminen Kainuun ja Pirkanmaan uusien maakuntien toiminnan suunnittelussa vaikuttaa maaseudun elinvoimaan pitkällä aikajänteellä ja on yksi hankkeen merkittävimmistä tuloksista.

Paikkaperustainen kehittäminen

Valtion tulee omassa työssään huomioida maaseutuvaikutusten arviointi. On tärkeää, että valtakunnalliset maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijat ja päättäjät tulevat tietoisiksi maaseudun tarpeista ja huolenaiheista. Tämä edellyttää sekä yleistä että toimialakohtaista kohdennettua viestintää paikallisen tason, aluetason ja valtakunnan tason välillä.

Tässä, kuten muissa uudistuksissa tulee varmistaa, että maakunnilla on mahdollisuus paikkaperustaiseen kehittämiseen ja toimintamallien rakentamiseen paikallisista ja alueellisista tarpeista ja mahdollisuuksista lähtien.

Kuvio 2. MVA- prosessin osat ja menetelmät.

POLITIIKKASUOSITUKSET

1. Maaseutuvaikutusten arvioinnin tulee olla osa maakunnan tehtävänä olevien palvelujen valmistelua, järjestämistä sekä annettujen palvelulupausten toteutumisen arviointia. Maakuntastrategian ja palvelustrategioiden seurannassa ja arvioinnissa tulee huomioida maaseutunäkökulma.
2. Valtion tulee omassa ohjaus- ja lainsäädäntötyössä toteuttaa ja edistää maaseutuvaikutusten arviointia. Valtion tulee varmistaa, että paikkaperustaisen kehittämisen mahdollisuudet on huomioitu lainsäädännössä ja ohjauksessa. Tällöin maakunnilla on mahdollisuus käyttää omiin olosuhteisiinsa sopivia ratkaisuja ja toimintatapoja.
3. Maaseutunäkökulma tulee kirjata läpileikkaavasti maakunnan kehittämistä ohjaaviin asiakirjoihin. Tavoitteena tulee olla, että erilaisilla maaseutualueilla toimivien yrittäjien, yritysten ja järjestöjen sekä asukkaiden tarpeet, resurssit ja näkökulmat huomioidaan kaikessa heitä koskevassa valmistelussa osana paikkaperustaista alueiden kehittämistä. Lisäksi tulee varmistaa, että maakunnilla on riittävät resurssit maaseudun kehittämistehtäviin. Palveluverkkojen rakentamisessa ja digitaalisten palveluiden kehittämisessä tulee huomioida erilaisten maaseutualueiden tarpeet ja haasteet.
4. Maakunnassa tulee olla eri sektoreiden toimijat yhteen kokoava laajaa maaseututyöryhmä, jossa ovat edustettuina viranhaltijoiden ja päättäjien lisäksi järjestöjen ja yksityisen sektorin toimijat. Maaseuturyhmä on asiantuntijaryhmä, jolle poliittisen päätöksenteon kautta annetaan selkeä mandaatti ja asema maakuntahallinnossa. Ryhmä laatii maaseutunäkökulman huomioimisesta lausuntoja poliittiseen päätöksentekoon ja voi osaltaan toteuttaa maaseutuvaikutusten arviointia muun muassa palveluiden saatavuuden ja toimivuuden seurannassa. Lausuntojen antamisesta ja niiden huomioimisesta päätöksenteossa tulee laatia selkeä ohjeistus.
5. Maakunnan tulee huolehtia demokratian toteutumisesta sekä yhteistyön ja sosiaalisen pääoman vahvistamisesta. Maakunnan päätöksenteossa on huolehdittava maakunnan kaikkien alueiden kehittämistä ja niiden potentiaalin hyödyntämisestä. Maakunnissa on edistettävä etenkin harvaan asutun maaseudun ja reuna-alueiden asukkaiden ja yrittäjien kuulemista maakuntavaltuustossa sekä palvelujen suunnittelussa ja niiden toimivuuden seurannassa. Hallinnon tulee olla vuorovaikutteista ja asukkaat tulee ottaa mukaan erilaisilla osallistamisen menetelmillä suunnitteluprosessien alusta lähtien. Maakunnassa kehitetään ja otetaan rohkeasti käyttöön uusia kumppanuuden ja verkostotoiminnan muotoja, esimerkiksi kumppanuuspöytiä.
6. Maakunnan toiminnasta ja maaseutuvaikutusten arvioinnista tulee viestiä aktiivisesti, monikanavaisesti ja vuorovaikutteisesti. Maakunnan tulee olla maaseudulla läsnä palveluineen ja toimintoineen. Maaseutuvaikutusten arvioinnin prosessista, sen vaiheista ja osallistumismahdollisuuksista tulee viestiä eri kanavissa ja varmistaa, että erilaiset maaseudun toimijat, ml. järjestöt ja yksityisen sektorin toimijat, voivat osallistua MVA-prosessiin. Viestinnässä tulee huomioida myös eri ikäryhmät.
7. Maakunnan hankintoihin tulee luoda mekanismi, jolla paikalliset pienyritykset pääsevät mukaan maakunnan tarjouskilpailuihin ja sitä kautta palvelun tuottajiksi. Muun muassa tukipalveluiden, logistiikan ja ruokahuollon järjestelyissä on vahva liityntä maaseutuyritysten toimintaedellytyksiin. Esim. lähitorimalli, palveluneuvojien verkosto, on yksi keino antaa jalansijaa myös kolmannen sektorin toimijoille palveluntuottajina.

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa -hanke

Loppuraportti :

Hankkeen loppuraportti julkaistaan Kuntaliiton sivuilla:
http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3569

Kainuun ja Pirkanmaan maakuntakohtaiset politiikkasuositukset luettavissa loppuraportista.

Katso myös:

Maaseutu näkyväksi - Maaseutu LIVE-webcast
15.8.2018: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/elinvoima-ja-tyollisyys/maaseutu-live>

Yhteystiedot:

Taina Väre, erityisasiantuntija,
Suomen Kuntaliitto,
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi, p. 050 462 7279

Jouni Ponnikas,
Kainuun liitto, aluekehitysjohtaja,
etunimi@sukunimi@kainuu.fi

Marko Mäkinen, suunnittelupäällikkö,
Pirkanmaan liitto,
etunimi@sukunimi@pirkanmaa.fi

Hanke rahoitettiin Maaseutupolitiikan neuvoston / maa- ja metsätalousministeriön hankehaun kautta, Maaseutupolitiikan hankeryhmän esittämänä maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä. Rahoituslähde: Makera

 MAASEUTUPOLITIIKAN NEUVOSTO
PL 30, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puh. +358 (0)295 16 2030 / 2033
S-posti: maaseutupolitiikka@mmm.fi
Maaseutupolitiikka.fi / @RuralPolicyFIN
#maapuhuu / #Maaseutupolitiikka

 LANDSBYGDSPOLITISKA RÅDET
PB 30, 00023 STATSRÅDET
Tfn. +358 (0)295 16 2030 / 2033
E-post: maaseutupolitiikka@mmm.fi
Landsbygdspolitik.fi / @RuralPolicyFIN
#landetalar / #Landsbygdspolitik

 THE RURAL POLICY COUNCIL
PO Box 30, 00023 GOVERNMENT
Tfn. +358 (0)295 16 2030 / 2033
E-mail: maaseutupolitiikka@mmm.fi
Ruralpolicy.fi / @RuralPolicyFIN
#maapuhuu / #Maaseutupolitiikka